

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

«Beynəlxalq münasibətlər» kafedrası

Bakalavr hazırlığı üçün

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN
ƏSASLARI

fənninin

P R O Q R A M I

BAKİ – 2015

Program Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
«Beynəlxalq münasibətlər» kafedrasında hazırlanmışdır.

Tərtibçilər: prof. **B.M.Abdullayev**

b.m. **T.Ə.Şirvanova**

Redaktor: dos. **R.M.Qurbanov**

Rəyçilər dos.**D.H.Cəfərova**
t.ü.f.d **A.K.Eyyubov**

Giriş

XX-XXI əsrlərin qovşağında dünyada baş verən radikal dəyişikliklər beynəlxalq münasibətlərin bütün sahələrinə nüfuz etdiyi kimi, ayrı-ayrı dövlətlərin də həyatına təsirsiz qalmır. Müasir dünyada, bir tərəfdən, müxtəlif ölkə və regionların bir-birindən qarşılıqlı asılılığı artır, digər tərəfdən varlı və kasıb ölkələr arasında fərq artır, dövlətlərin daxilində sosial-iqtisadi, etnomədəni və siyasi ziddiyyətlər kəskinləşir.

Hazırda bəşəriyyətin ümumi təhlükəsizliyinin təmin olunması problemlərinə yeniləri də əlavə olunmuşdur, buna görə də beynəlxalq təhlükəsizliyin təminatı yeni yanaşmalar və dövlətlərarası qarşılıqlı əlaqələrin yeni səviyyəsini tələb edir.

Belə bir şəraitdə hər bir dövlətin milli təhlükəsizlik konsepsiyasının hazırlanması və həyata keçirilməsi onun beynəlxalq münasibətlərdə və dünya siyasətində yerini və təhlükəsizliyini müəyyənləşdirən əsas amillərdəndir.

Bu baxımdan ali məktəblərin «Beynəlxalq münasibətlər», «Regionşünaslıq», «Politologiya» ixtisaslarında təhsil alan tələbələrin mükəmməl kadr kimi yetişdirilməsi həyati əhəmiyyətli strateji vəzifədir. «Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyinin əsasları» kursunun tədrisi də bu məqsədə xidmət edir.

I mövzu: Təhlükəsizlik milli təhlükəsizlik nəzəriyyəsinin kateqoriyası kimi

İnsanın və cəmiyyətin həyat fəaliyyətində təhlükəsizliyin yeri və rolu. Təhlükəsizliyə dair əsas nəzəri məktəblər.

Ədəbiyyat

1. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.

2. Общая теория национальной безопасности. Учебник.// Под ред. Прохожева А.А. М., 2002.
3. Прохожев А.А. Человек и общество: законы социального развития и безопасности. М., 2002.
4. Энн Тикнер. Переосмысливая проблемы безопасности/ ТМО на рубеже столетий: Под ред. К.Буса и С.Смита. М., 2002.
5. Раджабли А. Теория национальной безопасности. Баку, БСУ, 2005.

II mövzu: *Milli təhlükəsizlik sisteminin struktururu*

Milli təhlükəsizliyin mahiyyəti. Milli təhlükəsizlik sistemi və milli təhlükəsizliyin təmin olunması sistemlərinin fərqi. Milli təhlükəsizliyin əsas obyektləri və əsas subyekti. Həyatı mühüm maraqlar və real və potensial təhlükələr. Milli təhlükəsizliyin təmin olunmasının əsas prinsipləri. Həyat fəaliyyəti sahələrinə görə milli təhlükəsizliyin formalarının təsnifatı.

Ədəbiyyat

1. Piriyeв А. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.
2. Журнал/ Безопасность жизнедеятельности, 1994-2003.
3. Раджабли А. Теория национальной безопасности. Баку, БСУ, 2005.
4. Кулагин В.М. Международная безопасность. М., 2006.
5. Общая теория национальной безопасности. Учебник// Под ред. Прохожева А.А. М., 2002.

III mövzu: *Milli təhlükəsizliyin müasir nəzəriyyələri*

Milli təhlükəsizlik problemlərinin tədqiqatına əsas nəzəri yanaşmalar. Təhlükəsizliyin daimiliyi problemi əsas nəzəri yanaşma kimi. «Milli maraqlar» və «təhlükəsizlik» anlayışlarının qarşılıqlı əlaqəsi. Klassik və realist yanaşmalar arasındakı prinsipial fərqlər. Təhlükəsizliyin bölünməzliyi və qarşılıqlı asılılığı – nəzəri yanaşmalardan biri kimi.

Ədəbiyyat

1. Piriyeв А. Си́yasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.
2. Раджабли А. Теория национальной безопасности. Баку, БСУ, 2005.
3. Общая теория национальной безопасности. Учебник// Под ред. Прохожева А.А. М., 2002.
4. Косолапов Н.А. Национальная безопасность в меняющемся мире//Мировая экономика и международные отношения. 1992.-№10.

IV mövzu: *Milli maraqlar və milli təhlükəsizlik*

Milli maraqların formalaşması mexanizmi. Tələbatlar və maraqlar insan fəaliyyətinin əsası kimi.

Maraqlar balansı – milli təhlükəsizliyin təmin olunmasının mənbəyi kimi. Milli təhlükəsizlik beynəlxalq təhlükəsizliyin baza elementi kimi.

Ədəbiyyat

1. Piriyeв A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.
2. Общая теория национальной безопасности. Учебник// Под ред. Прохожева А.А. М., 2002.
3. Косолапов Н.А. Национальная безопасность в меняющемся мире//Мировая экономика и международные отношения. 1992.-№10.
4. Клепацкий Л. Глобализация и национальные интересы// Международная жизнь. 2000.-№1.
5. Салицкий А. Вызовы глобализации и проблемы крупных полупериферийных стран// Мировая экономика и международные отношения. 2002.-№2.
6. Кулагин В.М. Международная безопасность. М., 2006.

V mövzu: Milli təhlükəsizliyin təmin olunması üzrə dövlət siyasəti

Milli təhlükəsizliyin təmin olunmasının əsas prinsipləri və metodları. Milli təhlükəsizliyin təmin olunması sistemi. Milli təhlükəsizliyin təmin olunması sahəsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri. Milli təhlükəsizlik sahəsində qanunvericilik bazası.

Ədəbiyyat

1. Piriyeв A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.
2. Əliyev H. Müstəqilliyimiz əbədidir. Bakı, 1997-2004.
3. Возжеников А.В., Прохожев А.А. Государственное управление и национальная безопасность. М., 1999.
4. Общая теория национальной безопасности. Учебник// Под ред. Прохожева А.А. М., 2002.

5. Барынькин В.М. Теоретико-методологические вопросы повышения эффективности мер по разрешению современных военных конфликтов. М., 1997.

6.Фельдман Д.М. Конфликты в мировой политике. М., 1997.

7.Лебедева М.М. Политическое урегулирование конфликтов. Подходы, решения, технологии. М., 1997.

VI Mövzu: Təhlükəsizlik problemlərinin müasir kompleksi

Milli təhlükəsizliyin həyat fəaliyyəti sahələri üzrə təsnifatı. Hərbi təhlükəsizlik milli təhlükəsizliyin əsas tərkib hissəsi kimi. İqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunması milli təhlükəsizliyin vacib şərti kimi. Sosial və demoqrafik vəziyyətin ölkənin, cəmiyyətin, şəxsiyyətin təhlükəsizliyinə təsiri. İnformasiya təhlükəsizliyinin milli təhlükəsizliyin təmin olunmasında rolu. Enerji və ərzaq təhlükəsizliyi problemləri. Ekoloji təhlükəsizlik.

Ədəbiyyat

1. Piriyeв А. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.

2. Возжеников А.В., Прохожев А.А. Государственное управление и национальная безопасность. М., 1999.

3. Теория принятия решений. М., 2002.

4. Раджабли А. Теория национальной безопасности. Баку, БСУ, 2005.

VII mövzu: *Milli təhlükəsizliyin səviyyəsinin qiymətləndirilməsinin metodologiyası*

Milli təhlükəsizliyin səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi metodologiyası. Dövlətin, cəmiyyətin və şəxsiyyətin təhlükəsizliyinin qarşılıqlı asılılığı. Şəxsiyyətin, cəmiyyətin, dövlətin həyati əhəmiyyətli maraqlarının mühafizə səviyyəsinin qiymətləndirilməsi. Azərbaycan Respublikasının şəxsiyyət, dövlət və cəmiyyət üçün mühüm həyati maraqlarının müəyyənləşdirilməsi üzrə dövlət siyasətinin formalaşdırılması metodları.

Ədəbiyyat

1. Барынькин В.М. Теоретико-методологические вопросы повышения эффективности мер по разрешению современных военных конфликтов. М., 1997.
2. Возжеников А.В., Прохожев А.А. Государственное управление и национальная безопасность. М., 1999.
3. Общая теория национальной безопасности. Учебник// Под ред. Прохужева А.А. М., 2002.
4. Владимиров В.А., Воробьев Ю.Л. Управление риском. Риск, устойчивое развитие, синергетика. М., 2000.
5. Отчеты ООН по человеческому развитию 1994-2003.

VIII mövzu: *Milli təhlükəsizliyin müasir geosiyasi modelləri*

Geopolitikanın mahiyyəti. Milli təhlükəsizliyin müxtəlif səviyyələri: qlobal, regional, lokal, fərdi və s. Azərbaycanın milli maraqlarının dünya birliyi sistemində

yeri və rolu. Milli təhlükəsizliyin təmin olunması problemlərinin təhlilinə geosiyasi yanaşma prinsipləri. Geosiyasi modelləşdirmənin mahiyyəti və əsas klassik modellər. Geosiyasi modelləşdirməyə müasir yanaşmalar.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev V. Azərbaycan yeni diplomatiya məkanında. Bakı, 2000.
2. Geosiyasət. Tərcümə edən F. Həsənoğlu. Bakı, 1998.
3. Бжезинский З. Великая шахматная доска. М., 1998.
4. Дергачев А. Геополитика. Учебное пособие. Киев, 2000.
5. Колосов В.А. Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: Учебник для вузов. М., 2001.
6. Həsənov Ə. Geosiyasət. Bakı, 2014

IX mövzu: *Milli təhlükəsizliyin təmin olunmasının regional və qlobal mexanizmləri*

Milli təhlükəsizliyin təmin edilməsinin Avropa mexanizmləri. Avropa Birliyinin ümumi təhlükəsizlik siyasəti. Rusiya Federasiyasının milli təhlükəsizlik siyasəti. ABŞ-ın milli təhlükəsizlik konsepsiyası və strategiyası. Milli təhlükəsizliyin təmin edilməsinin Asiya mexanizmləri.

Qlobal təhlükəsizlik anlayışı. Beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin olunmasının qlobal mexanizmlərinin hüquqi əsasları. Beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin olunması sahəsində BMT-nin müasir konsepsiyası.

Ədəbiyyat

1. Piriyeв A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.
2. Həsənov Ə. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti. Bakı, 2005.
3. Həsənov Ə. Azərbaycan və ATƏT. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi və Dağlıq Qarabağ problemi ümumavropa təhlükəsizliyi fonunda. Bakı, 1997.
4. Abdullayev V. Azərbaycanın yeni diplomatiya məkanında. Bakı, 2000.
5. Rəcəbli A., Əliyev O., Hacı R. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi. Dərs vəsaiti, Bakı, 2004.
6. Milli təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. «Azərbaycan» qəzeti, 6 avqust 2004.
7. Rəcəbli A. Beynəlxalq təhlükəsizliyin təminatına dair H.Əliyevin xarici siyasət konsepsiyası/BSU, «Elmi əsərlər».-№1-2.-2004.
8. Гаджиев К. Геополитика Кавказа. М., 2001.
9. Эйвазов Дж. Безопасность Кавказа и стабильность развития Азербайджанской Республики. Баку, 2004.
10. Проблемы европейской безопасности. М., 2004.
11. Внешняя политика и безопасность современной России: Хрестоматия. В 4-х т. М., 2000.
12. Внешняя политика США в 4-х т., М., 2003.
13. Дубровин Ю.И. Проблемы формирования иной системы глобальной безопасности. М., 2003.
14. Ежегодные отчеты ген. секретарей ООН. 1993-2001.
15. Берденникова А.Е. Глобальные проблемы человеческой цивилизации как аспект национальной безопасности государства. М., 2002.
16. Кулагин В.М. Международная безопасность. М., 2006.
17. Картунов С.В. Национальная и международная безопасность. М., 2007

18 Həsənov Ə.M. Azərbaycan respublikasının milli inkişaf və təhlükəsizlik siyasəti. Bakı, 2011

19. <http://www.president.az>

20. <http://www.ca-c.org>

21. <http://www.treemedia.com>

22. <http://www.mia.gov.az>

23. <http://www.int/azerbaijan>

24. <http://poli.vub.ac.be/publi/ContBorders/eng/info.htm>

**«Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizliyinin
əsasları» fənni üzrə mövzuların
SAATLAR ÜZRƏ BÖLGÜSÜ**

<i>Nö</i>	<i>Mövzular</i>	<i>Mühazirə</i>	<i>Məşğələ</i>
	Giriş	2	2
1	Təhlükəsizlik milli təhlükəsizlik nəzəriyyəsinin kateqoriyası kimi	2	2
2	Milli təhlükəsizlik sisteminin strukturu	2	2
3	Milli təhlükəsizliyin müasir nəzəriyyələri	4	4
4	Milli maraqlar və milli təhlükəsizlik	4	4
5	Milli təhlükəsizliyin təmin olunması üzrə dövlət siyasəti	4	4
6	Təhlükəsizlik problemlərinin müasir kompleksi	2	2
7	Milli təhlükəsizliyin səviyyəsinin qiymətləndirilməsi metodologiyası	2	2
8	Milli təhlükəsizliyin müasir geosiyasi modelləri	4	4
9	Milli təhlükəsizliyin təmin olunmasının regional və global mexanizmləri	4	4
	CƏMİ:	30	30